

Katiba baina yahe ze dola uhusu ze haki zaki rayia na siyasa

Zi kubaliwa na uruhusilwa utrilwa mhono, na urasmishiwa na hu yeleshewa le baraza kuu lahe Djuwyian ya Madola yili uhutadjiya wo mkubaliyo halo

Lindjiya ndziyani : ye mwezi yishirini na draru marsi mwaha 1976, shihwi na madjana shenda na mengo mfukare na sita ha udugna ye faslu ya arbaini na shenda.

Mukadima

Ye ze daula za wafiki le katiba linu ziwakinisha ukaya, ha mshirikiyano ne ze fikra za tekeleziwa harumwa le Anzimiyo Djimla lahe Djumuyian ya Madola, ze daula zinu zi kubali ukaya wo mshindzi waho uhuriya, no usawa wa hukma, ne amani yahe duniya, ndo mkubali wo undru whaho wanadamu piya na no usawa wahaki utsodjo paro ziyilihana.

Ha uwafiki ukaya ze haki zinu zilawana no mstehi wo undru waki binadamu,

Ha uafiki ukaya, ha mshirikiyano ne le Anzimiyo laki lemwengu uhusu zehaki zaki binadamun : ye taanbiri kuu ya haina mwanadamu huru, ulona ze nafasi zaki rayia na za siyasa, yarudi ya pukana no uhara waho wo umasikini siki, nkayina uparo rendeha kweli raha ze shartwi za uruhusu haina mdru ya rumiye ze haki zaki rayia ne zaki siyasa za hahe, ne ze haki zaki ankiba, mudjtamaan na utamaduni, ze dja kamiliha,

Ha uwakinisha ukaya le Anzimiyo Mshindzi lahe Djumyian ya Madola ngali lazimishao ho ushayishi ye stehi ya msinadi, haina pvahanu, yahe zehaki no unafasi wa kibinadamu,

Ha udjuwa ukaya ye mdru mwanadamu ngena wadjibu ho usoni mwe mwananya no usoni mwahe wo mudjtamaan ya enshiyo, nauka wadjao ha lazimishiwa yasane ya heze djuu na ustehi zehaki za kubaliwa harumwa le katiba linu,

Ze daula zinu zi kubaliyana ukaya :

Djuzo ya handa

Faslu ya handa

1. Haina wandru gwawona yehaki ya udjidjenga. Haizo gwaona ye haki ya utsauwa ha unafasiya ye siyasa wa wandzao na utamalaki ha unafasiya wo mwendeleo usoni wahe ye ankiba yahao no m'enshi waki mudjtamaan no utamaduni.
2. Ho waswili harumwa ze faliki yizo, wo wanadamu piya gwadjo udjuwa utamalaki ze nyitadjiri zahao ne maandini yaho ulanga wahao pvastsina uvundza ye mikataba yaki ankiba yahao ne ze daula za saya, mikataba yikao yi shindjiha djumwa ze faida za haina mdzima mwinyi utriya mhono wo mshirikiyano uwo, ha udunga ze shariya za kiduniya. Haina hali yontsi, kapvatsi umati udjo udjuwa upvohwa ye zifaya za uruhusu wo m'enshi wahao.
3. Ye ze daula za wafiki le katiba linu ; pwamwedja no wandru wa leziwa ntsi zitsiyo huru na ardhwi ziliyo djumwa ye djukumu yaki shariya yahao, walazimu wa sayidiye wo mstehi wahe haki ya haina wandru ho udjuwa udjidjenga na ustehi wo wenyi ye haki yiyo ha udunga ze kanuni zahe le Anzima Mshindzi lahe Djumwyian ya Madola.

Djuzo ya pvili

Faslu ya pvili

1. Ze daula za wafiki le katiba linu, ngazirengao miandi ukaya haina wandru waliyo harumwa ze ardwi za hazo wa zitarumuyo, ngwadjo uhondrana ne stehi yahe ze haki za dhukurulwa harumwa le katiba linu na uzidhwaminiya haina mdru, pvatsina ubaguzi wa kabila, range, ushe hau uume, lugha, dini, mawoni ya siyasa, hau mawoni yatsokao, pvatsina ubaguzi wa mahala ya mzalihano, hau ubaguzi wontsi.
2. Ye ze daula za wafiki le katiba linu ngazi rengao miandi ya urumiya ze tartibu zidjo uruhusu wo mkubalihano wahalo ha ndsiya zaki shariya hau zindrwdji, zidjo uruhusu ze haki za vumbulwa pavnu zi ndjiye ndziyani haswa nde zatsu ndjiya ndziyani raha. Zinu piya ha ustehi ze shariya mshindzi zahazo pvamewedja ne ze kanuni zahe le katiba linu.
3. Ye ze daula za wafiki le katiba linu ngazi rengao anhadi :
 - a) Ya udwamini ukaya haina mdru udjo dhulumiwa unafasiya hau haki mwengoni mwe

za vumbulwa pvanu ngudjo nikiwa nafasi ya uzidayi ya redjeziwa zo, baigwe wo wa dhulumu ze haki zahahe hau wo unafasiya, wazi fanya ha ustehi ye hazi rasmi yahawo ;

- b) Ya udhwamini ukaya ye madwhamana wa pasiwa ne mahakama, sirikali, hau haina dwamana ya pasiwa ha udunga ye ze shariya zahe daula, gudjo ramatso harumwa ze haki zahe mwanadamu ya fanya ye madayi, na hu yendjeza ze nafasi za madayi zaki mahakama ;
- c) Ya udhwamini ukaya ye madayi yahe ya dhulumiwa ngayadjo udungilwa ne madhwamana wastahiki yili uhondrana na ushindzi ho usoni mwe mdjumba ya upveha madayi, yakubaliwa ne daula, yarudi ya dunga ndziya.

Faslu ya raru

Ye ze daula za wafiki le katiba linu ngazi rengao anhadi ya udwamini ye haki ya usawa baina yaho wandruwashe no wandrwaume harumwa ho urumiya ze haki zaki rayia na siyasa za dhukurulwa harumwa le katiba linu.

Faslu ya ne

1. Wo wakati, hatwari ndziro kabisa ngayi shangazao wo mkayo wahe daula niyo, yitrangaziwa kirasmi, ze daula za wafiki wo mkataba unu ngazidjo udjuwa urenga hatwa za uziiya ze wadjibu za dhukurulwa harimwa le katiba linu, pvatsina utumba mpaka, na ustehi ze wadjibu zahe ye shariya zaki madola. Nkayitsu lazimu tsena ze hatwa zinu zitsongeze ubaguzi wa shindjiha basi ho djumwa ye kabila, ye range, wushe hau wuume, lugha, dini hau wo mpuho harumwa mahala fulani kimudjtamaan.
2. Ye kanuni ya trende nkayitsu ruhusu utrawa ye za hambwa harumwa ze faslu za 6 (sita), 7 (mfukare), 8 (nane) (kifu la handa na la pvili), 11 (faslu ya kume na mwedja), 15 (faslu ya kume na tsanu), 16 (faslu ya kume na sita) na 18 (faslu ya kume na nane).
3. Ze daula za wafiki le katiba linu, zidjo urumiya ye haki ya urwariya baandhwi za kanuni, ngalazimuyo zidjuze ha ndziya zahe Mwandzishi Djimla wahe Djumwyian ya Madola ye

ze ntsi zitwadji ze kanuni za rwarilwa pvamwedja ne ze ntsokeza zaho wo mrwariyo uwo. Ha udunga ze ndziaya zinu wizo ze daula yizo ngazidjo udjuza ntsena, wo usiku zidjo uziya wo mrwariyo unu.

Faslu ya tsanu

1. Kapvatsi kanuni yahe le katiba linu yidjo udjuwa utafsriha namna ya uruhusu daula, yikundi sha wandru hau mwanadamu mdzima wadjinike furswa ya ufanya ndrongowo hau zitrendwa za utriya shaka na umenya ze haki ne ze nafasi za kubaliwa harumwa le katiba linu, hau msasanyo ze haki watsu dungana ne zafikirilwa harumwa le katiba linu.
2. Kapvatsi ruhusa ya ukubali mshashizo hau mpuzisho haki mshindzi mwengoni mwe za kubaliwa hau za trilwa ndziyani harumwa haina daula ya kubali le katiba linu, ha urumiya shariya hau miwakinisho, hatwa, hau dasturi, ha udjilyeleza ukaya lekatiba linu kalidja zidhukuru, hau lizidhukuru ha daradja nyangu.

Djuzo ya raru

Faslu ya sita

1. Ye haki ya uenshi yibatrana no ubinadamu uwo. Ye haki yiyo ngiyo wadjibu yihifadwiwa ne shariya. Kapvatsi mdru udjo djuwa udhulumlwa ye maensha yahahe ha hu ulwawa pvatsina haki.
2. Harumwa ze ntsi raha za tsu zima ye hukma ya mrwalwa hitsoi, hukma dja yinu kayina udjouwa urengwa yitso ha sababu ya zitrendwa zaki fudjari zidziro zenda mno, ha udunga ze shariya zi rumishihao wo wakati. Yeka she yintrendwa shadjirisiwa kashitsi kinyume ne ze kanuni zahe le katiba linu wala kinyume ne le Anzimiyo la ukadimiya na uwana no ufundjari wa hwangamisa nyimati za makabila, ye hukma yinu kayina udjuwa urumilwa yisto ha udunga hukma ya mviso ya tolwa ni mahkama ahaku ya uhukumu zitrendwa djezi.
3. Yeka wo mdro hitswa undugana na mdro hitswa wadhumaniya utowa dahilani makabila hau nyimati mahsus, bo mgwa hipvendza kapvatsi fikra yahe faslu yinu yidjo uruhusu

daula yitsokao yende kinyume ne ze kanuni zahe le Anzimiyo la ukadimya na uwana ne zitrendwa zaki fudjari djezi.

4. Haina mdru ya hukumlwa uralwa hitswa ngena haki yatsahe yarelwa huri ho fungwa ye raisi hakimu mhuu wahe daula, hau yatsahe ye hukma ya uralwa hitsoi yibadiliwa ha ya zi fungo za maha. Ho msamihilwa ye zifungo, hau ho mrelwa huri, hau ho mbadali hukma ngazidjo udjuwa ukubaliwa.
5. Ye hukma ya mralwa hitsoi kaina udjuwa urengewa mwana, mtsini mwa maha kume na minane. Hau wandru wazade walo hamili.
6. Kapvatsi kanuni yahe le katiba linu yidjo udjuwa udhukurulwa ha madhmuni ya ulembeza hau uharaza wo mpvaguwo wahe ye hukma ya uralwa hitswa.

Faslu ya fukare

Kapvatsi ruhusa ya uanziri mdru ye ziungo, hau urumiliya mwanadamu inzarra zapewu, zakinyama, hau za usisa tsini wo ubinadamu wahahe. Hususwa yiharaziwa ho mdru urendzwa mvuu mdru yakubali yafaniliwa dauzo harumwa mtsantsawuo waki duktera hau waki sayansi.

Faslu ya nane

1. Kapvatsi ruhusa yamdru urenda mwadamu mtrwana ; wo utwana ne le djuzo laho watwana, he ze diha piya zi ziilwa.
2. Nkapvatsi mwanadamu udjo djuwa usamisiwa urumwani
3.
 - a) Kapvatsi ruhusa ya mdru urendzwa mvuu yafanye hazi za zulubu ;
 - b) Ye nuktwa ya handa yahe lekifu linu kayina udjuwa hu tafsiriwa hau ziiya, harumwa ze ntsi yikao baandhwi ya zitrendwa zaki fudjari zo udjuwa uhukumwa ha zifungu za ladjoli na hazi za sulubu za urendzwa mvuu, za amrishiwa ni mahakama yalazimu ;
 - c) Nkayidja hukumlwa « hazi ya zulubu ya urendzwa mvuu » he tafsiri yahe le kifu linu :

i) Haina hazi hau urumwa, zatsu dhukurulwa harimwa ye nuktwa ya pvili (b), yatsashiwa yifanyiwa ni mdru ya fungwa pirizo baanda mahakama razmi, hau mdru yikao baanda yahukumwa ufugwa pirizo ha fungulwa ha mashartwi ;

ii) Haina urumwa wa surwaya zaki djeshi, harumwa ze ntsi za ruhusu mdru udjuwa uharaya utekeleza ye wadjibu ya uvaya udjeshi ha udunga ye shariya ;

iii) Haina urumwa wa fardwiwa ha wakati dharura mahsus hau kafa yi triyao harumwa hatwari ye maensha hau wo mkayo ndro waho wandru ;

iv) Haina hazi hau haina urumwa zapatana ne ze wadjibu zaki rayia za ki kawayida.

Faslu ya shenda

1. Haina mwanadamu gena haki ya hudre uhuriya na hifadwi yahe dhati yahahe. Kapvatsi ruhusa yamdru uzilyilwa ni pulisi hau ufugwa pvatsina sababu. Kapvatsi mdru udjodjuwa ya ziililiwa wo uhuriya wa upviraha wa hahe, yeka tsi sababu za dunga shariya ne zedziya za mahakama za hantsiwa ne shariya.
2. Haina mdru ya retiwa ho pulisi gelazimuyo ya djuziwa, wo wakati uwo ya retiwa yesha tsongeza, na ye gelazimuyo yahondrana na mayelezo ha maandzishi ha muda mfupvi, maandzishi yapvenuao zendrongowo ya tuhumlwao nizo.
3. Haina mdru udjo ziililiwa wo unafasiya wahahe hau ha fugwa pirizo hasababu mtaandiyo shariya wa ufungisa, ngelazimuyo ya pvehwa ho ha juji haraka, hau ha dhwamana wulona ruhusa ya ufanya hazi zaki mahakama, naye ngelazimuyo ya hukumlwa ha haraka uau ya puliliwa .Wo mfungwa wa wandru walindiliyao mahakama ngetsu lazimu yike kawayida, wo mfungulwa hawo ngodjo udjuwa ukane masharutwi yadjo wu tsongeza wo mwendo hawo harumwa ye mahakama yetsihu yadjo ukaziwa, na ne haina wakati wadjo utsahwa uhusu nfrongowo za kimahakama, na no wakati ye jijema yidjo utowolwa.
4. Haina mdru yazililiwa wo unafasiya wahahe, ngena haki yatsahe msada fugwa mahakama yadjo upvimisa ha haraka wo wastwa wahe zifungo zahahe yadjo lazimisha wadjau wo mfugulwa hahe yeka yi parihana ukaya ha fungwa bure.

5. Haina mwanadamu yahudrwa ni mkaswa wa ugamatriwa hau ufungwa bure ngena haki ya utsaha zilipwa za lingana ne taanbu ya mdjiriya.

Faslu ya kume

1. Haina mdru udjo baliliwa wo uhuriya wahahe ngudjo angaliwa kibinadamu na mastehi yahe wo undru wapasa haina mwanadamu.
 - a) Wo wandru wafungwa raha watsu hukumlwa, yilazimu watsi tsanganyiwa no wahukumlwa, baadi yeka gapvo hali mahsus yadjiri, no wandru wanu wo wayili kwawana udjuwa wu rumiliwa namna dzima ya zifungo, wanu watsu hukumlwa nge lazimu wa baliwa ha namna yalingana no ukaya raha kwadja hukumlwa wukaya wafanya yitrendwa sha ufungwa.
 - b) Wo wanazidjana mapurzone nge lazimuyo watengulwa no wandru waduhazi, nawo yilazimu watrende wahukumlwa kabla.
2. Yehali yahe zifungo ngiyona namna ya hwangaliya wo wafugwa yili wa hudre madjitzo he zitrendwa wafanya, yili uredjeyi harumwa wo mudjtamaan ha unyenyekevu. Wo wana zidjana mapurzone yikao wa tengulwa no wandru waduhazi ngwadjo hwangaliwa ha hali yalingana ne maha yahao ne heli wa vumbulwa kishariya.

Faslu ya kume na mwedja

Kapvatsi mdru wudjo djuwa ufungwa hasababu kadja stehi drongowo za andzihwa harmwa mkataba wahahe na mdru.

Faslu ya kume na mbili

1. Haina mdru uenshi harumwa ntsi ha uruhusulwa ne shariya, ngena haki ya uzunguliya ha nafasi harimwiyo na ufanya makazi yavo yandzao.
2. Haina mdru ngena haki ya udjuwa ulawa harumwa ntsi yitsokao, ba hata ye yahahe.
3. Ye ze haki zavumbulwa harumwa ze faslu zatrendeya yinu nkazina udjuwa usasanyiwa

badi yake ye shariya nde sha trende sha hamba, yeka wo msasanyo uwo uyiliyana ne hifadhwi yahe daula, ne amani yaho mudjtamaan, wo unono, hawu wo msimizo twabiya djema harumwa wo mudjtamaan, hau yeka kautsu henda kinyume ne ze haki ne nafasi yaho wandrwadji, na udungana ne ze haki za saya za dhukurulwa harumwa le katiba linu.

4. Kapvatsi mdru udjodjuwa yapvohwa ha dji la yezi, ye haki ya uredjeyi harumwa ye ntsi yahahe.

Faslu ya kume na draru

Mdjeni udjihundro ha ndziya za haki harumwa ardhwi ya daula ndzima yawafiki le katiba linu, kana udjuwa udumiziwa badi ha ndziya za shariya, badi yeka ngapvo sababu muhimu za husu ye hifadhwi ya daula zi ruhusuo wo mdumiziwa wahahe sha baishe ngapvo haki ya humdumiza, ngelazimuyo yanikiwa nafasi ya tekeleze ze sababu zi ziiyao wo mdumizo wahahe, yikao ngazidjo wu yeleshewa ye dhwamana yapasiwa ne ze ndrongo yizo, hau wandru wadjo uliwa ne dwhamana uwo yili watunde ze sababu yizo badala yahahe.

Faslu ya kume na n'ne

1. Wo wandru piya wo sawa ho usoni mwe mahakama djimla ne zumba zahayo. Hayina mdru ngena haki ya yishiliwa ze drongo zahahe ha umakinifu na uwadhwihi harumwa turbinali na mahakama yastahiki, yatsona pendzeleya, ya hantsiwa kishariya, yidjo upvimiza ze sapvuzi zahe ze tuhuma za pasa mahakama madziro ; hau mzilihano wahe ze haki zahahe ne ze wadjibu zilona suraya zitso zaki dhwaliimu. Mahakama ya siri ngadjo udjuwa udjimiziwa harumwa ye piya yahe mahakama, hau baanddhwi yaho wakati yaho womfanyiho hayo, ha fayida yahe zehaya zaki binadamu, hau wo utrulivu wahe daula harumwa mudjtamaan wu stehiyo ye demokrasi, hau ha fayida yaho wo m'enshi nafsiya wa ndani waho wandru wa pasiwa ne mahakama ; hau yeka ye mahakimu wa wono masswilaha kabisa ho usiri ye mahakama ha uriya ukaya yekaya beendhwa ngayadjo umenya wo utrulivu wahayo, hayina hukuma yarengwa ho upande wahe yemahakama ya ufuga wandru pirizo hau ye mahakama ya ntsini yatsona zifungo za pirizo, lazima yitrangaziwa, baadi yeka, wo mtrangazo uwo ngaudjo umenya ye fayida yaho wanazidjana watsu timu maha yeka ye mahakama ya husu taanbu zaki ndola hau za

udjuwa ye yalazimu yakena wo wana.

2. Haina mdru ya tuhumlwa na yitrendwa yidziro sha lazimu mahakama ya ufungisa ye uhantsiwa ukaya katsina panda litsokao, hata ye shariya shidjo udjitamka ukaya ye nde mwinyi she yitrendwa.
3. Haina mdru ya tuhumlwa na yitrendwa yidziro sha lazimu mahakama ya ufungisa, ngena haki holiho nde shariya ya nikiwa ze bahati zinu :
 - a) Ndo udjuziwa, ha haraka, harumwa lugha yadjo hu yelewa, tsena ha namna nyipvenufu kabisa, ye naau yahe she yitrendwa, ne ze sababu za tsonga ya kaziwawo sho.
 - b) Nge lazimuyo yanikiwa wo wakati ne ze nafasi zilo muhimu yili ya rengeze ye difayi ya hahe yarudi ya ndjiye mahadisini nda yena ye mushawiri yadjo hu mtsuguwa.
 - c) Ngiyo wadjibu ya hukumlwa pvatsina uhonde wa tumba mpaka.
 - d) Ya waswilishiwa harumwa ye turbinali yadjuwe ya dji dafii waye mwinyi hau ya sayidiwa ni mudayi yadjo hu mtsunguwa ; yeka katsina mudayi, lazimu yadjuziwa ye haki yahahe ya unikiwa mdzima, na wadjau haina wakati ye sheo shahe mahakama shidjo ulazimisha, ya tsashiwa mudayi ne sirikali ngelazimuyo ya tsahwa.
 - e) Ya su'ali hau yatsahe mdru ya su'ali ye shahidi kinyume naye yatsahe wadjau wo mparwa no mhodjiwa ne mahakama, wahe mazahidi yahahe, ha ustehi ze ndziya wizo za rumiliwa ye mazahidi kinyume naye.
 - f) Ya djuwe ya sayidiwa bure ni mtafsiri lugha, yeka katsu yelewa hau katsu rongowa ye yirumilwao ho mahakama.
 - g) Yatsi rendzwa mvuu ya towe ushahidi wudjo humdhuru hau yakubali ukaya ye nde yarenda she yitrendwa ya kaziwasho.
4. Ye ze ndziya za mahakama zi rumiliwao wo wanazidjana raha watsu balighi maha ho usoni me mahakama ya ufungisa, gazidjo upvimisa ye maha ya hao ne fayida yaho

mrekebisho ye malezi yahao.

5. Haina mdru yarihwa yidrendwa sha ufungisa ne mahakama ngena haki ya utsaha ye hukuma yahahe yirelwa matso ni mahakama ya djuu yili upvima mara yasaya wo mhuswiyano wahahe ne sheyitrenwa sha mfungisa ne zifungo yanikiwa.
6. Yeka zifungo za pirizo za kaantsi, zidja zifutrwa halafu hau yeka wo mrelwa huri ufanyiwa hasababu mdhwihiri wa ndrongowo za nyumeni zi dhibitishao ukaya ye mahakama yafanya halatwi, ye mdru wola yaka ya fungwa yilazimu yalipwa ha udunga ye shariya, baadi yeka yiparihana ukaya ze ndrongowo za nyumeni za zuuha kazidja pvenuha kabla ha halatwi piya yahe ye mdru, hau nusu yahe halatwi.
7. Kapvatsi mdru udjo djuwa uroshewa ne mahakama hau ufugwa hasababu yitrendwa yikawo ha hisa ha hukumlwa hisho ha fugulwa, hau ha fungulwa ni hukma ya kaantsi ha udunga ze ndsiya za shariya za haina ntsi.

Faslu ya kume na tsanu

1. Kapvatsi mdru wu djo djuwa ufungwa ha zitrendwa hau mdziho ndrongowo zitso uwaziwa halatwi ne mahakama ya ntsi, hau yaki djumyian ya madola wo wakati ze drongowo za fanyiha. Wadjau kapvatsi mdru udjo djuwa urengewa hukma dziro rahana ye yaka yahantsiwa ne shariya wo wakati uwo. Yeka, baandiya she yitrendwa, ye shariya shi hantsi hukma nyangu rahana ye yakaya, ye mwinyi urenda she yitrendwa ngelazimuyo yahondrane ne hukma ya nyumeni.
2. Kapvatsi ndrongowo harumwa ye faslu yinu yiziyao uhukumu hau ufunga mdru, hasababu zitrendwa hau mdziho ndrongowo zikawo zi hukumlwa za pewu ne ze shariya za kubaliwa harumwa ze ntsi piya.

Faslu ya kume na sita

Haina mdru ngena haki ya kubaliwa haina pvahanu wo undru waki shariya wahahe.

Faslu ya kume na mfukare

1. Kapvatzi ruhusa ya udjivumbiha pvatsina haki harumwa ye maensha ya ndani ya mdru binafsi, hau yahe ye fami, hau ledaho lahahe, hau utsantsauwa ze baruwa ne mawaswiliyano yahahe na utriya nkudi ha namna yitso yahaki, ye sheo sha hahe, no mdjulihano ndro wahahe.
2. Haina mdru ngena haki yahifadhwiwa ne shariya yili yatsi djirisiziwa midjivumbiho dja yinu.

Faslu ya kume na nane

1. Haina mdru ngena haki yakane uhuriya wa fikira, imani na dini ; ye haki yiyo ngayi dunganawo na udjuwa utsunguwa dini hau imani yadjoka hwandza, pvamwedja no uhuriya wa udhwahirisha ye dini yahahe hau ye ankida yahahe, wayetche, hau pvamwedja na wandru, ha upvenuha trengweni hau ha udjiya ndani, ha ufanya ye zintrendwa piya zahe dini yiyo, na na hu yisomesa.
2. Kapvatsi ruhusa ya urendza mdru mvuu ya fanye zitrendwa zidjo udhuru ye dini yahahe, hau ya ulazimisha mdru ya badili ye dini, hau ye ankida yatsunguwa.
3. Ye haki ya upvenuwa ye dini hau ye ankida yamdru kayina udjuwa usasanyiwa yitso he ze sababu zaki shariya zilo wadjbu he hifadhwi, wo utrulivu, hau ye swiha yaho wendji, hau zehaki mshindzi, no unafasiya, ne she imani shaho wandrwadji.
4. Ye ze daula za wafiki le katiba linu zidjitoleya ha ustehi wo uhuriya waho wanduhuze waho wana, hau wo walezi wahao yili wasomese wowana ye dini ne imani zi dunganao ne ze ankida zahao.

Faslu ya kume na shenda

1. Kapatsi mdru udjo udjuwa ushangaziwa hasababu ha tekeleza ze fikira za hahe.
2. Haina mdru ngena haki yatekeleze ha unafasiya ze fikira zahahe, ye haki yinu yi tsanganya wo uhuriya wa mtsantsawuo, na udjuziwa habari na utrangaza habari, na fikira zahaina namna, pvatsina uwaza mipaka ya ntsi, ha namna ya urongowa, ya hwandziha, ya

maandzishi ya shampa, hau swanaa, hau ha urumiya zifaya zindrwadji.

3. Wo mtrilwa ndziyani wahe ze haki za dhukurulwa harumwa le kifu la pvili (2) lahe ye faslu yinu ngayi lazimishao wadjibu mahsus, na udhwamana, na ubalghifu mahsus. Haizo ngayidjo udjuwa uhondrana na baandhwi za mziilihano, sha zilazimuyo zi hentsiwa ne shariya ziruda zike kazitsina mpuho.
 - a) Holiho nde stehi yahe ze haki hau wo swifulwa na sheo zaho wasaya.
 - b) Holiho ndo mpvamo ye hifadhwi ya daula, no utrilivu waho mudjtamaan, ne swiha, hau wo mdjibaliyo ndro wahe ma rayia.

Faslu ya yishrini

1. Haina mhabili fikra za nkodo uharaziziwa ne shariya.
2. Haina mhabili uyengefu wa daula, hau kabila hau dini yikao ngawu fugtsanao na ubaguzi, na shari, na ufudjari uharaziwa ne shariya.

Faslu ya yishirini na mwedja

Ye haki ya hu undjiliyana ha amani yi kubaliwa. Ho mtriyo ndziyani ye haki yinu kayina udjuwa uzilihaniha yitso he ze ndziya za hantsiwa ne shariya, zirudi ziliyo wadjibu harumwa mudjtaman waki demokrasi, ha faida yahe hifadhwi ya daula, no utrulivu wahe ma rayia, ha uhifadhwi ye swiha ne ze haya zaho mudjtamaan hau ze haki ne ze nafasi zaho wandrwadji.

Faslu yishirini na mbili

1. Haina mdru ngena ruhusa ya uparanyiha ha unafasi nayena wandru wasaya, wadjau na utrunga zama za sindika hau wa zindjiye ha uhifadhwi na udafii ze faida zahahe.
2. Wo mtriyo dziyani ye haki yinu nkauna udjuwa uzilihana yitso he mazilihano ya hantsiwa ne shariya yaliyo wadjibu harumwa mudjtamaan waki demokrasi, ha fayida yahe hifadhwi ya daula, wo utrivu wahe wo mudjtamaan, wo wema wa mdjibaliyo wahe ma rayia, hau ze haki ne ze nafasi saho wasaya. Ye faslu yinu nkayitsu haraza wo mziyio

nusu ha ndziya ya shariya wo mrumilwa wahe haki yinu ne madjeshi ne pulisi.

3. Kapvatsi kanuni yahe faslu yinu yiruhusuwo ye ze daula za wafiki le Anzimiyo laho mwaha shihwi na madjana shenda na mengo mine na nane (1948) lahe le Tchama la Duniya lahe ze hazi uhusu wo unafasiya wahe matchama ya sindika na uhifadhwi ze haki zaki sindika, zirenge anzama zaki shariya za udhulumu hau urumiya ye shariya ha namna ya udhulumu-ye miandi yarengwa ne le Anzimiyo la vumbulwa linu.

Faslu ya yishirini na ndraru

1. Ye fami, yinu nde ngazi mshindzi yahe wo mudjtamaan ; niyo ngiyo wadjibu yi hifadwiwa no mudjtamaan uwo, ne daula.
2. Ye haki ya ufunga ndola na upanga fami yikubalihana ho djumwa ye mdrume ne mdrumshe wa balighi ziungo.
3. Kapvatsi ndola yitsokao yidjo udjuwa ufungiha pvatsina wo mkubali ha unafasi wahe ye mlola ne mlolwa.
4. Ye ze daula za wafiki lekatiba linu ngazidjo urenga ze furswa zalazimu yili uhifadhwi wo usawa wa haki na udwamana waho walolana, harumwa wo muda wahe ndola, hau wo wakati ya tsindziaha. Yeka ye ndola yitsindziha, yilazimu pvarengwa furswa za uhifadwi ze haki za wadjibu zaho wana.

Faslu ya yishirini na nne

1. Haina mwana yatsu balighi maha ngena haki, yahifadhwiwa ne fami, no mudjtamaan, ne daula, pvatsina ubaguzi wa kabila, range, uume hau ushe, lugha, dini, mpuho harumwa daula fulani hau mudjtamaan fulani, mali hau mzalihano. Yizo mpiya ha ustehi yekiyasi yahe maha mishashi yahahe.
2. Haina mwana ngelazimuyo ya andzihwa harumwa le daftari la mzalihano yesa yazalwa yarudi ya kaziwa dzina.
3. Haina mwana ngena haki ya ukana urayia.

Faslu ya yishirini na tsanu

Haina rayia ngena haki na nafasi, pvatsina ubaguzi mdzima wa dhukurulwa harumwa ye faslu ya pvili (2) pvatsina mpvuguzo ye haki yinu ha ndziya zitso huonesa ankiji :

- a) Ya urenga dwhamana harumwa wo mwendeso wahe ze habari zaki daula, yeka ndaye mwili, hau mdru umwakili ya mtsuguwa ha unafasi.
- b) Ya utchaguwa hau utchagulwa harumwa ze nyitchaguzi za muda hata muda, zitsona matratra, ha voti zaho wandru piya walazimu ha utchaguzi wa siri, udjo upvama wo mtamko ha nafasi wahe ye anzma yaho wenyi wu voti.
- c) Ya uwaswili harumwa sharutwi djimla za usawa, harumwa ze dhwamana za sirikali zahe ntsi yahahe.

Faslu ya yishirini na sita

Haina wandru wo sawa ho usoni mwe shariya niyo yo haki ye shariya shi hifadwhi wo usawa uwo ha uharaza ubaguzi wa kabila, range, uume hau ushe, lugha, dini fikira za siyasa hau mawoni madrwadji, mpuho harumwa daula hau mudjtamaan fulani, mali hau mzalihano hau ndrongowo zitso nazinu.

Faslu ya yishirini na saba

Harumwa daula zilona bakiya la wanadamu washashi ladjintenga, ha djinndzi, dini, hau lugha, wo wanadamu wahe le bakiya linu kwana udjuwa uziiliwa ye haki ya ukana, pvamwdja no wandru djawo, ye mayesha yaki mudjtamaan, ye haki ya usomesa na udunga ye dini yahao, ha urumiya ye lugha yahao.

Djuzo ya nne

Faslu ya ishirini na nane

1. Pva pangiha yikao shi shuhulihanao ne ze haki zaki binadamu (shiparwao harumwa le katiba linu Nde Komite). She yikao shinu shipangiha ha wandru kume na wanane ; nisho shi rihwa ze hazi zidjo udhukurulwa baanda pvanu.
2. Ye komite yi pangiha ha ma rayia wahe ze ntsi zawafiki le katiba linu, yalazimu wake wandru wa aminifu na uandilifu wa djuu kabisa walona udjuzi wakubaliwa harumwa wo mva wahe ze haki zaki binadamu. Ngayidjo ukaya ndjema ho para wandru wasayidizi harumwa ze hazi zahe komite, wandru yikao ngwaona uzwevu wahazi zaki shariya.
3. Wo wana shama wahe Ye Komite wo uvotiwa sha wo udjitamka harumwa ze hazi ha dji la kibinafsi.

Faslu ya yishirini na shenda

1. Wo wana shama wahe Ye Komite wo uvotiwa ha siri harumwa onrodhwa wa wandru wa kamilisha ye mashartwi ya yelehwa harumwa ye faslu ya yishirini na nane (28) watsungulwa ne ze ntsi za wafiki le katiba linu.
2. Haina daula ngedjo udjuwa yi yelehe wandru wayili ho windji. Wo wandru wawo lazima wakaye ma rayia wahe ye ntsi ya wayeleha.
3. Mdru mdzima kana udjuwa hu yelehwa nkado mbili.

Faslu ya thalathini

1. Wo utchaguzi wa handani ngaudjo ufanyihwa, ha ule, mezi sita baanda ye tarehi ya mtrilwa ndziyani le katiba linu.
2. Mezi mine ho ushashi, kabla yahe tarehi ya voti harumwa ye komite, yitso voti za umbaya pandza lamdru zapvenuha ukaya ha lawa ha udunga ye zahambwa harumwa ye faslu ya thathini na nne, ye Mwandzishi Djimla wahe Ye Djumuwyianya Madola ngudjo pveha maandzishi ya mlaliho ze daula zi yelehe harumwa muda wa mezi miraru ye madzina yaho wandru wa tsungulwa ukaya wana shama wahe Komite.
3. Ye Mwandzishi Djimla wahe Djumuyian ya Madola ngudjo andziha onrodhwa yaho

wandru hatartibu za uhola ye madzina ya yeleshewa yo ha ustehi ze ngao zahe ye alifube, ya yipvesheye ze daula wanashama wahe le katiba ha upvenuwa ye ze ntsi zaho wandru wa yelehwa harumwa, muda wa mezi miraru ndo windji, kabla ya he tarehi ya haina voti.

4. Wo wana shama wahe ye-Komite ngwadjo uvotiwa harumwa bundjiliyo lahe ze ntsi wanashama wahe le katiba lidjo habiliwa ne Mwandzishi Djimla wahe Djumuyian ya Madola lidjo ufanyiha harumwa ye makazi rasmi yahe Djumuyian ya Madola. Harumwa le bundjiliyo linu ye kiyasi ya uruhusu li andisiwa ndo utimiya yisabu sha funvu dzima harumwa mararu yahe ze daula wanashama wadjo ukaya hadhwir. Ngawadjo ukaya wanashama wahe ye komite, wo wandru wadjo uhundra ze nuktwa ye zindji za zayidiya ye nusu yaho wa voti.

Faslu ya thalathini na mwedja

1. Ye komite nkayiina udjuwa ukana zayidi ya mdru mdzima haina ntsi.
2. Ha madhmuni yahe ze voti zahe komite, yilazimu wandru wastehi le bwanyiso laki jografi yahe mabara.

Faslu ya thalathini na mbili

1. Wo wana shama wahe komite ngwadjo uvotiwa ha muda wa maha mine. Nawo ngwadjo udjuwa wa votiwa mara ya pvili yeka wayelehwa ne ze ntsi zahao. Sha ye manda yawandru shenda wavotiwa harumwa ze voti ngayidjo ukoma baanda maha miili, rangi wa votiwa mara ya handa, ye madzina yaho wandru shenda wawo ngayadjo utsungulwa ha kuriya lidjo urelwa ne Raisi wahe le budjiliyo la vumbulwa harumwa le kifu la nne (4) lahe faslu ya thalathini (30).
2. Baanda wo mwisu wahe manda, ze voti ngazidjo ufanyiwa ha udunga ze kanuni zahe ze faslu za trende zahe le katiba linu.

Faslu ya thalathini na ndraru

1. Yeka wo udjimplifu wahe wo wana shama wakubali ukaya mwanashama mdzima wahe ye

komite haziya hazi no tsi ha muda, ye Raisi wahe Komite ngudjo djuza ye Mwandzishi Djimla wahe Djumuyian ya Madola, pvahe ya trangaze ki rasmi ukaya ngapvo plasi yilo bure na nde yakaya yahe ye mwanashama ya ziyia hazi.

2. Hasababu za mfariki duniya hau udjiuzulu ne ze dhwamana, wa mwanashama wahe komite ye Raisi wawasho ngudjo djuza ha haraka ye Mwandzishi Djimla wahe Djumuyian ya Madola, wo tekela za ki rasmi wo mkayo bure wahe ye pulasi randzi ye tarehi yaho mfariki duniya hau ho udjiuzulu.

Faslu ya thalathini na nne

1. Yeka pvabuha pulasi yiliyo bure ha udunga ye faslu ya thalathini na ndraru, yeka ye manda yahe mwanashama ya puza yalazimu ya regewa ye badala kayitsu hisa harumwa ye mesi sita ya dunga ye tarehi yaho umkayo bure wahe pulasi, ye Mwandzishi Djimla wahe Djumuyian ya Madola ngudjo djuza ze daula wanashama wahe le katiba linu wadjo ushinda harumwa mhula wa mezi miili, wa pvehe ma hutadjiyo ya wandru wandzao wadje wa votiwa, ha udunga ye faslu ya yishirini na shenda yili utsaha ye badala yahe ye yalawa.
2. Ye Mwandzishi Djimla wahe Djumuyian ya Madola ngudjo andziha ye onrodhwa yaho wandru ya pvashewa wo ha dunga ye tartibu yahe ze harufu zahe alifube ; ya yipvesheye ze ntsi za wafiki le katiba linu wo onrodhwa. Ye ze voti za utsunguwa ye badala ngazidjo ufanyishiha ha udunga ze kanuni zalazimu zahe le katiba linu.
3. Haina mwana shama wahe ye komite, ya votiwa harumwa pulasi ya pvenuha ukaya ngiyo bure ha udunga ye faslu ya thalathini na ndraru (33) nge mwanashama, hata ye tarehi ya mkazo kifu le pandza lahe manda yahe mdru yaka humrengiya ye badala, ha udunga ye faslu ya vumbulwa pvanu.

Faslu ya thalathini na tsanu

Wo wanashama wahe komite ngwadjo uhundra malipvo yadjo ulawana ne bidje yahe le kungumanyo lahe Djumuyian ya Madola malipvo yadjo ulawanana na mwakinisho wahe le

Baraza Kuu, ha ulintzanyisiwa no muhimu wahe ze hazi zahe komite.

Faslu ya thalathini na ndraru

Ye Mwandzishi Djimla wahe ye Djumuyian ya Madola ngudjo tsashiya ye komite wo warumishi, ne zana zahazi zi hutadjiwao yili utekeleza ha undro ze hazi za dhwaminishiwa ye komite ne le katiba linu.

Faslu ya thalathini na saba

1. Ye Mwandzishi Djimla wahe Djumuyian ya Madola gudjo karibisha wo wanashama wahe ye komite harumwa le bundjiliyo la handa, ha rumwa le djumba rasmi lahe le kungumanyo linu.
2. Baanda le bundjiliyo la handa, ye komite ngayiidjo hu undjulyana ha ufanya ye shariya sha ndani sha hayo.
3. Ye ma bundjiliyo yahe ye komite ngayadjo upvira harumwa le djumba rasmi lahe ye Djumuyian ya Madola, hau harumwa ye Biro yahe Djumuyian ya Mdola yiho jenev.

Faslu ya thalathini na nane

Haina mwana shama wahe ye komite, kabla yedja andisa hazi ngudjo dji amuwa harumwa le trengwe ha uwonesa ukaya ngudjo tekeleza ze hazi zahahe pvatsina pendzeleya ha undunga ye hikma yahahe.

Faslu ya thalathini na shenda

1. Ye komite ngayidjo uvoti ye madhwamana wahe biro yahayo wadjo ubaki maha miili. Nawo ngwadjo udjuwa uvotiwa mara yasaya.
2. Ye komite ngayidjo uhandzi wiyo ye shariya sha ndani sha hayo, niyo ngayilazimuyo yikane ze kanuni zinu :
 - a) Yekiyasi ya udjuwa hwandisa ye ze hazi yikantzi ha wandru kume na wayili wanashama.

- b) Ye ze anzma zahe ye komite ngazidjo urengwa no windji waho wanashama waliyo hadwir.

Faslu ya arbayin

1. Ze daula za wafiki le katiba linu ngazirengao anhadi ya upveha midjarada ya uyeleza ye ze furswa yaregwa yili utriya ndziyani ze haki za kubaliwa harumwa le katiba linu ne ze ngao za pulwa harumwa wo mrumilwa wa hazo.
 - a) Harumwa pandza la mwaha rangu wo trilwa ndziyani wahe le katiba linu, uhusu haina daula.
 - b) Halafu, haina wakati ye komite yidjo utamani.
2. Ye midjarada piya ngayidjo upveshewa ye Mwandzishi Djimla wahe ye Djumuyian ya Madola, pvahe ya yipvesheye ye komite yili yitwaliye. Ye midjarada ngelazimu yidhukuru, yeka yilazimu, ye mihima ya ziya wo mtriyo ndziyani wahe ze kanuni zahe le katiba linu.
3. Ye Mwandishi Djimla wahe Djumuyian ya Madola ngudjo djuwa baada ushawiri ye komite yavehe kopi harumwa ye madjumba mahsus yakidaula ya mtwalaan yahe mahala yemidjarada yinu ya husu ye miva yahao.
4. Ye komite ngayidjo utwaliyi yemidjarada yapvehwa ne ze daula za wafiki le katiba linu, baanda yapvo, shipvehe midjarada yahayo ya baliya ye mawoni djimla he masulaha yahayo. Ngayidjo udjuwa wadjau shipvehe yemidjarda yinu harumwa she yikao shi shuhulihano ne ankiba no m'enshi waki mudjtamaan, mawoni yadjo udugana ne ze kopi zahe midjarada yalawana, ne ze daula za wafiki le katiba linu.
5. Ye ze daula za wafiki le katiba linu ngazidjo udjuwa zi yelesheye ye komite mawoni ho djumwa haina mawoni ya fanyiwa ha udunga ye le kifu lane lahe ye faslu yinu.

Faslu ya arbayini na mwedja

1. Haina daula ya wafiki ye le katiba linu ngayidjo udjuwa, ha sababu nde faslu yinu,

yikubali ukaya ye komite ngiyona ye furswa ya uhondrana na utwaliyi midjarada yi tuhumuyo ukaya ngapvo daula nyidrwadji yitso ufanya ye zalazimu uhusu le katiba linu. Ye midjarada yidjo upvehwa ha ustehi ye faslu yinu nkenya udjuwa ukubaliwa na utwaliwa yitso mpaka yilawana na daula yawafiki le katiba, tsi bahi yakubali ha upvenufu ze dwhamana zahe komite. Ye komite kayina udjuwa urenga mdjarada yitsokao ulawana na daula yatsu tekeleza ha upvenfu wo mkubali hazi djama ndezi zi fanyiwa ne komite. Ye ze tartibu zidjo udunga pvanu ngazidjo urumiliwa ye midjarada yapvehwa ha ustehi ye faslu yinu :

- a) Yeka daula ya wafiki le katiba linu ngayituhumuyo daula nyidrwadji mwanashama ukaya nkayitsu stehi le katiba linu, ngayidjo udjuwa hu yesheleziza ha maandzishi ye daula yiyo wo mbwewa hayo. Harumwa pandza la mezi miraru yedaula yenyi hu yesheleziziwa ngayidjo upveha mdjarada, hau maandzishi yatsokao yontsi, ya hu yezeza ye ma su ala ya uzisiwa na udjibu ha haina namna yidjo ukana fayida, ze tartibu za dungwa ne ze hali za maredjeyi za rumilwa, hau zirumilwao, hau za fikirilwa urumilwa ha mrekebisho ze khalatwi.
- b) Yeka harumwa mhula wa mezi sita ha ulawana ne tarehi ya mwaswiliwa wo mdjarada wa handa ne daula yakusudiwa wo, le suala nkalidja hundra djawabu la wafikiwa ne ze daula zo mbili, haina ndzima ngayidjo ukana haki ho hweleha le su ala harumwa ye komite, ha uyi anrifiya, na udjuza ye daula ya pasiwa ne le su ala.
- c) Ye komite nkayina udjuwa ukubali mdjarada wa yeleshewa wo, kabla wedja tsantsawuwa wadjuwa yeka ye zana za maswilaha za ndani zi rumilwa piya hata zi hisa, ha undunga ze wadjibu zahe shariya he piya yahe ze daula za kubaliwa ha udjimlifu. Ye ndziya yinu nkayina urumilwa yeka ze tartibu za mtsaho maswilaha zitsooha hakuu wo muda walazimu.
- d) Ye komite ngayido ufanya mkoontsi wa siri yeka ngayi twaliyao ye midjarada ya dhukurulwa harumwa ye faslu yinu.
- e) Badi ha mastehi yahe kanuni yaho msitiri wabaliya ye shampa sha c, ye komite ngayidjo udjuwa utowa wo msada wahayo ha tartibu za utsaha maswilaha na

mwafikiyano wahe ze daula zo mbili, ha ustehi ze haki zaho ubinadamu no uhuriya hama nde heli za tekeleziwa harumwa le katiba linu.

- f) Harumwa haina su ala ya yelehwa, ye komite ngiyona ruhusa ya hu uzisa ye ze daula zilo bawoni holiho ndo msitiri wa shampa sha b, haina ndrongowo yidjo uhukumu wuka ngizo maswilaha pvo hayo djuu.
- g) Ye ze daula za dhukurulwa harumwa wo sitiri wa shapa sha b, ngizona ye furswa yau pwaha wandru badala, wo wakati ye masu ala ya wa husu ya djoka hwangaliwa ne komite, nawo ngwadjo udjuwa hu djeleza ha makaulu hau maandzishi, hau he ze namna zo mbili.
- h) Ye komite nge lazimuyo yipvehe raporo harumwa mhula wa mezi kume na miili ha uwaza rangu ye tarehi wo mdjarada wa vumbulwa harumwa wo mstiri wa shampa sha b, wudjo uwa waswiliya.
 - i. Yeka pvashindi pva parihana mwafikiyano ha udunga ye ze tartibu za ho mstiri wa shampa sha e, ye komite ngayidjo ufupvisa ye raporo ha uyeleza ha muhtaswari ye zadjiri na ne maswilaha ya parihana.
 - ii. Yeka kinyume kapvadjia parihana mwelewano ha udunga ye za hambwa harumwa wo msitiri wa shampa sha e, ye komite ngayidjo ufanya ye raporo ya hayo yi yeze ndro ye zadjiri yi yi dundze na mawoni ya andzihwa, na no mthibitisho ha maandzishi ye makaulu yapvehwa ne ze daula za wafiki le katiba linu.

Uhusu haina mikutrano, ye raporo ngayidjo upveshewa ze daula za pasiwa.

- 2. Ye ze kanuni zahe faslu yinu ngazidjo undjiya ndziyani yeka daula kume za wafiki le katiba linu yikao, wadji tamka hama nde heli za tekeleziwa harumwa le kifu la handa lahe ye faslu yinu. Le tamko livumbulwao linu ngalidjo upvehwa ne daula mwanashama ho hahe ye Mwandzishi Djimla wahe ye Djumuyian ya Madola, pvahe ya yipvesheye kopi ze daula zawafiki le katiba linu. Ye le tamku ngalidjo udjuwa uvurwa ho tengweni pvatsina

uziya, wo mwangaliwa wa ma su ala ma ndrwapji ya trende yapvehwa ha ustehi ye faslu yinu.

Faslu ya arbaini na mbili

1.

- a. Yeka su ala la yeleshewa ye komite, ha udunga ye faslu ya arbaini na mwedja ka lidja hundra ndrazi ya wafikiwa ne ze ntsi za pasiwa nilo, ye komite, ha ruhusa yahe ze daula za husulwa ne le su ala ngayidjo udjuwa upanga yikao dharura sha suluhu (shidjo uparwa pvanu nde Komisio). Ye komisio ngayidjo udjitoleya ha usayidiya ze daula mbili zi shindanao yili uhondrana na mwafikiyano wa usalama ho djumwa le su ala, wudjo uwashiha djumwa wo mstehi le katiba linu.
- b. Ye komisio ngayidjo uwashiha ha wandru wa tsanu waliwa ne ze daula wanashama zidjo udjitoleya. Yeka ze daula zinu kazidja hundra shawiri harumwa nusu hau ye piya yaho wana shama wahe komisio, harumwa mhula wa mezi miraru, wo wanashama wahe ye komisio watsu kubaliwa no wendji ngwawadjo utsungulwa ha voti ya siri yaho wanashama wahe komisio, ha windji wa mafunvu mayili harumwa mararu.

2. Wo wanashama wahe komisio wo ufanya hazi ha daradja yaki mdru binafsi. Ketsu lazimu wakaye ma rayia wahe ze ntsi zi shindanao, ma rayia wa ntsi zitso wanashama wahe le katiba linu, hau ma rayia wa ntsi zatsu djitamka hama nde heli za hambwa harumwa ye faslu ya arbaini na mwedja (41).

3. Ye komisio ngedjo uvoti ye raisi wahayo yirudi yi wafiki ye shariya sha ndani.

4. Ye komisio ngayidjo udjimiza kikawayida ye ma bundjiliyo yahayo harumwa le djumba rasmi lahe Djumuwyian ye Madola hau ho biro yahe ye Djumuwyian ya Madola yiho Jenev. Sha wadjau gayidjo udjuwa wu djimiza mahala madrwadji yastahiki yadjo udjuwa utsungulwa ne Komisio ha ura ndrazi ndiyona ye Mwandzishi Djimla wahe Djumuyian ya Madola pvamwedja ne ze ntsi za kusudiwa.

5. Ye biro ya uwandzishi ya dhukurulwa harumwa ye faslu ya thalathini na sita, ngayidjo usayidiya he ze yidara za hazi za hayo ye zikawo za hazi zidjo pangwa na udunga ye faslu yinu.

6. Ye ze habari zahondrana ne komite za rudi za tsudjwa niyo ngazidjo uyerewa ye komisio, na pvayo ye komisio ngayidjo udjuwa utsaha mayelezo zaidi ne ze daula za pasiwa.

7. Baanda utwaliyi le su ala he ze mpade piya, sha harumwa mhula wa mezi kume na miili, ndo windji, baanda ya hondrana ne le su ala, ye komisio ngayidjo hwelesheya raporo ye raisi wahe komite pvayo yipvesheye ye ze daula za pasilwa ne le su ala.

a) Yeka ye komisio nkaina ushinda ya timizi wo mtwalaan wahe le su ala harumwa muda wa mezi kume na miili, ngayidjo udjinika ye wadjibu ya honesa yapvo ya hondra harumwa womtwalaan wahe le su ala, harumwa ye raporo yahayo.

b) Yeka wandru washindi wa waswili harumwa mwafikiyano ha rumwa le su ala, mwafikiyano wa dunga ze haki zaki binadamu za kubaliwa harumwa lekatiba linu, ye komisio ngayidjo udjitahidi yi wonese ha ufupvi harumwa ye raporo yahayo ye zadjiri na no mwafikiyano wa parihana.

c) Yeka pvaparihana mwishiliyano ulawana no msitiri wa shampa sha (b), ye komisio ngayidjo utriya harumwa ye raporo yahayo, nuktwa ha nuktwa ye zalawana ne ma su ala ya hadiswa baina yahe ze daula wanashama za pasilwa ne le su ala pvamwedja ne ze sherehi zahayo, ho djumwa ye ze tartibu za mwafikiyano zaki unanya. Ye raporo ngayidjo honesa wadjau ye mawoni ya holwa na ne makaulu ya dhibiyishiwa harumwa maadzishi, yikao ya lawana ne ze daula za pasilwa ne le su ala.

d) Yeka ye rapporo yahe ye komisio yi yelehwa ha ustehi wo msitiri wa shampa sha c, ye ze daula za pasilwa ne ze mushkili zakaya, ngazidjo udjuza ye raisi wahe ye komite, harumwa pandza la mezi miraru baada wo stakabadhwi ye raporo, yili uswahihisha wo mkubali hau wo mharayo wahe ze nuktwa zahe raporo.

8. Ye ze kanuni za panga ye faslu yinu kazina udjuwa hwenda kinyume ne ze dhwamana

zaha komite ya vumbulwa harumwa ye faslu ya arbaini na mwedja (41).

9. Ye ze drumiyo za mali zaho wanashama wahe ye komisio ngazidjo hwanyisiwa baina yahe ze daula za pasilwa ne le su ala laka utwalyilwa ; ha udunga zisabu za mdjimliso takriba ze kharama mdjimliso udjo ufanyiwa ne Mwandzishi Djimla wahe Djumuyian ya Madola.

10. Ye Mwandzishi Djimla wahe Djumuyian ya Madola ngena ye ruhusa, yeka yibidi, ya redjeze wo wanashama wahe ye komisio ze kharama za hawo.

Faslu ya arbaini na ndraru

Wo wanashama wahe ye komite no wahe ze komisio dhwarura za mswilihisho zidjo ukaya zi pangwa ha udunga ye faslu ya kume na mbili, ngwaona haki za uhondrana na baandhwi, za ndrongowo za uwangusiza ye mayesha, na daradja za utukufu, na ne za hifadhwi mahsus, za kusudiwa wo wataanlamu wa djuu wahe Djumuyian ya Madola, dje heli za dhukurulwa harumwa nkade za husu Wo Mwafikiyao ho djumwa ze daradja za utukufu na hifadhwi mahsus zahe ye Djumuyian ya Madola.

Faslu ya arbaini na nne

Ye ze kanuni za mtriyo ndziyani le katiba linu ngazidjo ufanyiha pvatsina umenya ze tartibu za hantsiwa ha upande wahe ze haki zaki binadamu, harumwa wo mtamkulwa wahazo na udunga ye zana za shariya za uzipvama ne miwakinisho yahe Djumuyian ya Madola ne madjumba mahsus yamtwalaan yaki daula. Yizo piya nkazitsu ziiya ye ze daula wanashama, ho utsunguwa tartibu na ndziya zidrwadji za ulaza ze mashakili ha udunga ye mikataba djimla hau mahsus wafugatsana niyo.

Faslu arbaini na tsanu

Ye komite ngayidjo upveha raporo haina mwaha, harumwa le Baraza Kuu lahe Djumuyian ya Madola, ha ndziya zahe she yikao shi shuhulihanao ne ankiba no m'enshi waki mudjtamaan, raporo yidjo uonesha ze hazi za hayo.

Djuzo ya tsanu

Faslu ya arbaini na sita

Kapvatsi kanuni yahe lekatiba linu yidjo utafsiriha ha udanganya ze kanuni zahe le Anzimiyo Mshindzi lahe Djumuyian ya Madola, ne ze shariya mshindzi zahe madjumba mahsus yaki daula yamitwalaan holiho nde ma su ala ya twaliyilwa harumwa le katiba linu.

Faslu ya arbaini na saba

Kapavatsi kanuni yahe lekatiba linu yidjo utafsiriha ha udanganya yehaki ya haina umati ya udjuwa warumiye ha unafasi ye ze nyitadjiri walonizo na ne maandini yaho ulanga wahazo.

Djuzo ya sita

Faslu ya arbaini na nane

1. Le katiba linu li buliwa udjuwa utrilwa mhono no wanashama piya wahe ye Djumuyian ya Madola hau wahe madjumba mahsus ya mitwalaan yahayo, na haina daula ya ndjiya harumwa wo mkataba wahe Mahakama ya duniya ya uandabisha wandru wa fanya zitrendwa zapeu zenda mno, pvamwedja wadjau na haina daula yidjo utsahwa ne le baraza kuu lahe Djumuyian ya Madola yikaye mwanashama wahe lekatiba linu.
2. Ye lakatiba linu lipasilwa urasmishiwa ha utrilwa mhono, pvamwedja ne zifaya mahsus za uruhusu zendrogowo ziddjiye ndziyani. Nizo ngazidjo uhantsiwa hohahe ye Mwandzishi Djimla wahe Djumuyian ya Madola.
3. Le katiba linu ngalidjo ubuliwa haina daula ya dhukurulwa harumwa le kifu la handa lahe faslu yinu.
4. Wo mkayo mwanashama nga udjo ufanyiha ha upvira ndziya za makatiba na zifaya ziliyo hohahe ye Mwandzishi Djimla wahe Djumuyian ya Madola.
5. Ye Mwandzishi Djimla wahe Djumuyian ya Madola ngudjo djuza ye ze daula piya za triya mhono le katiba linu hau zakubali ze fikira, wo mparihaniho wa haina mdjarada wa

uruhusu wo mkayo mwanashama.

Faslu ya arbaini na shenda

1. Le katiba linu ngalidjo hwandisa urumishiha mezi miraru baada ye tarehi ya mpveho hohe ye Mwandzishi Djimla wahe Djumuyian ya Madola yahe lehutadjiyo la thalathinin na tsanu la ukaya mwanashama.
2. Uhusu haina daula yidjo ukubali lekatiba linu ha ulitriya mhono hau ukubali ze fikira baandiya wo mpvehwa wahe le hutadjiyo la thalathini na tsanu la ukaya mwanashama le katiba linu ngalidjo undjiya ndziyani mezi miraru baanda ye daula yinu yi pveha wo mdjarada wa hu yiruhusu yikaye mwanashama.

Faslu ya khamsini

Ye ze kanuni zahe le katiba linu ngazidjo urumiliwa, pvatsina mpaka hau utenguzi utsokao, harumwa ye mabavu ya liyo harumwa daula ya mtsanganyiho.

Faslu ya khamsini na mwedja

1. Haina daula ya wafiki le katiba linu gayidjo udjuwa utsaha mbadilisho wahalo. Haizo ngayidjo upveha hutadjiyo la maandzishi harumwa ye Mwandzishi Djimla wahe Djumuyian ya Madola, pvahe ngudjo pveha ye mahutadjiyo ya mabadilisho harumwa ze daula za wafiki le katiba linu, ha uwawuzisa yeka ngwandzao pvadjimiziwa mwonano wahe ze daula wanashama, yili utwaliya ye mahutadjiyo ya mbadilisho ha uyatriya harumwa ndziya za voti. Yeka funvu ndzima harumwa mararu wakubali wo mdjimizo wahe le bundjiliyo, ye Mwandzishi Djimla wahe Djumuyian ya Madola ngudjo para wo monano ha dzina lahe Djumuyian ya Madola. Haina mbadilisho udjo ukubaliwa no wendji wahe ze daula ziliyo hadhwir, zilona ruhusa ya uvoti, ngaudjo hu yeleshewa le Baraza Kuu lahe Djumuyian ya Madola ha mtsaho wo mkubaliwa ki rasmi.
2. Ye mabadilishi yayo ngayadjo udjiya ndziyani yeka ya kubaliwa ne le Baraza kuu lahe Djumuyian ya Madola, na ukubaliwa ha udunga ze tartibu zahe shariya mshindzi za haina ntsi, ha windji wa mafunvu maiili harumwa mararu.

3. Yeka ye mabadiliho yahisa ya ndjiya ndziyani, ngayo wadjibu ya rumilwa ni haina daula ya yakubali, ze daula zidrwadji yizo ngazidjo ubaki harumwa ustehi ye ze kanuni zahe le katiba linu, na ne mabadiliho yakubilwa nizo, kabliya.

Faslu ya khamsini na mbili

Pvatsina ura dingoni ye ze taanrifa za dhukurulwa harumwa le kifu la ntsanu lahe faslu ya arbaini na nane, ye Mwandzishi Djimla wahe ye Djumuyian ya Madola, ngudjo djuza ze daula piya za vumbulwa harumwa le kifu la handa lahe ye faslu yinu.

- a) Ngudjo djuza wadjawu wo wandru wa triya mhono le katiba ne zi faya za tanrishiwa udjo rumilwa ha udunga ye faslu ya arbaini na nane.
- b) Ngudjo djuza ntsena ye tarehi ya mdjiyo ndziyani wahe le katiba linu ha udunga ye faslu ya arbaini na shenda na ne tarehi ya urumilwa ye mabadiliho ya fikirilwa harumwa ye faslu ya khamsini na mwedja.

Faslu ya khamsini na ndraru

1. Le katiba linu, yikao li andzihwa ha lugha ya kingereza, ki Shenua, ki farantsa na ki rusi, ze lugha zinu piya ngazi triyawo ushahidi wahe le katiba linu, nilo ngalidjo upvehwa haruwa ye maktaba besheyo yahe Ye Djumuyian ya Madola.
2. Ye Mwandzishi Djimla wahe Djumuyian ya Madola ngudjo pveha kopi ya swahihishiwa ukaya yo ya kweli, yahe le katiba linu harumwa ze daula piya za liwafiki ha udunga ye faslu ya arbaini na nane.